

Dil öwrenmegiň ýoly köp

Category: Kitapcy, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Dil öwrenmegiň ýoly köp DIL ÖWRENMEGIŇ ÝOLY KÖP

Adaty durmuşda hat-ýazuwy, okamagy, goşmak-aýyrmagy öwrenmek neneňsi ähmiýetli bolsa, dünýä ýurtlary bilen dostlukly gatnaşyklaryň geriminiň giňeyän, sanly bilim ulgamyna, sanly ykdysadyýete geçilýän döwürde daşary ýurt dillerini öwrenmek juda zerur bolup durýar. Ylym-bilim, edebiýat, medeniýet, ykdysadyýet we beýleki ugurlarda dünýä çykmak, geljege deň gadam basmak üçin dünýä dillerine düşünmek wajypdyr. Ýurdumyzda daşary ýurt dillerini öwrenmek üçin uly mümkinçilikler, şertler döredilýär. Türkmen ýaşlary bu gün dünýäniň dürli künjeginde, uzak-uzak yklymlarda bilim alýarlar, dünýä gymmatlyklary bilen ýakyndan tanyşýarlar. Ýaşlar türkmen halkynyň medeniýetini, ýurdumyzyň ykdysady ösüşlerini dünýä dillerinde jahana ýaýýarlar.

Dil öwrenmek babatda özümize berlen sapaklaryň mysalynda, şeýle hem mugallymlaryň okadyş usullary we aýratynlyklary hakda, bar bolan tejribämize daýanyp, pikirlerimizi paýlaşyp bileris. Täze bir zat öwrenmek durmuşa, ýaşaýşa täze bir öwüşgin, geljege umytly garamakdyr. Dil öwrenmegiň hem ruhy sagdynlyga ýetirýän oňyn täsiri bar. Sebäbi seniň oňünde täze bir dünýä açylýar. Daşary ýurt dillerini öwrenmek üçin has netijeli bolan tärler, usullar hakda köpsanly gollanmalar neşir edildi.

Aglaba halatda tälim-terbiýe, pedagogika, usulyýet bilen meşgullanýan hünärmenler «Işiň ilkinji ädimi şol işi başarjakdygyňa ynam» diýýärler. Ýöne özüm-ä bir zat öwrenmek üçin hemme zatdan oňürti höwes gerek diýerdim. Höwesiňiz bar bolsa, islendik bir işe höwes bilen ýapyssaňyz, şol işe hökman hötde gelersiňiz. Öwrenýän zadyňyzdan garaşýan hem-de gazanýan netijäňiz täze dilleri öwrenmäge ilgezik ýapyşdyrar. Aslynda, täze bir dili öwrenmekden göz oňünde tutulýan ahyrky maksat näme? Maksadyň anyk we aýdyňlygy şol dili ýeňil öwrenmäge ýol

açýar. Mysal üçin, daşary ýurt dilini öwrenmekden maksat – dünýä edebiyaty bilen ýakyndan tanyşmak ýa-da söwda hyzmatdaşlygyny ýola goýmak, ýat ýerlere syýahat edeniňde ýadyrgamazlyk, özüňi oňaly duýmak, halkara gatnaşyklary ugrunda zähmet çekmek islegi ýa-da şoňa meňzeş ugurlar bolup biler. Dil öwrenmekden maksat ony birkemsiz özleşdirip, beýlekilere öwretmegem bolup biler. Esasy zat, şony öwrenmegiň aňrsynda aýdyň bir maksat bolsa gowy. Heniz belli bir maksat ýok bolsa, onda bir zady başaryandygyňa, täze bir zady öwrenip bilýändigine göz ýetirmegiň üçinem synanyşanyň gowy. Hatda birbada öwünmek üçinem öwrenibermeli. Soňra öňünde birdenkä beýik maksatlar peýda bolanda, dil babatda eýýäm taýýarlykly birine öwrüler durarsyň. Hiç kimiň höwesine göwnüýetmezçilik etmeli däl. Gaýta nämedir bir täze zady, täze dili öwrenesi gelýän bolsa, olary höweslendirip, ruhlandyryp durmaly.

Bir gezek tanymal arap ýazyjylarynyň biri uly şäherleriň birine myhman bolup, söz sungatynyň muşdaklary bilen duşuşypdyr. Okamagyň, daşary ýurt dilindäki edebiyatlar bilen tanyşmagyň ähmiýeti hakda söz açypdyr. «Her eseri ýazylan dilinde okamagyň has täsirlidigini» beýan edipdir. Şol ýerde ýaş oglanlaryň biri onuň ýanyna gelip: «Halypa, men daşary ýurt dillerini öwrenesim gelýär, ýöne ol maňa örän kyn düşer öýdüp gorkýan. Birhili, başarmajak ýaly bolup durun» diýipdir. Ýazyjy: «Hany aýt, haýsy dili öwrenesiň gelýär?» diýip, oglandan sorapdyr. «Arap dilini öwrenesim gelýär» diýip, ýaş oglan jogap beripdir. «Heý-de, onuňam bir kynçylygy bolarmy» diýipdir-de, halypa ýanyndan bir ak kagyz we galam çykaryp, kagyzyň ýüzüne dik çyzyk çekipdir. «Ine, ogul, arap dilinde şuňa «elif» harpy diýilýär. Ol «a, e» seslerini berýär. Özünden öň gelen harpa birigýär, emma zyndan gelýäne birigenok. Ine, sen eýýäm arap diliniň bir harpyny öwrendiň. Galan 27 harpyny hem şeýdip dowam ediber. Her gün ýekeje harpyny öwreneniňde hem, bir aýa ýetip-ýetmän, okap-ýazmagy başaryañ» diýipdir. Edil şu sözleri islendik dil hakda hem ulanyp bolar. Her gün bir harp, her gün bir sözlem öwrensek, bir ýylda eýýäm 365 sözlem bolýar. Bu bolsa ýörgünli gepleşik dilini özleşdiredigini görkezýär. Ýekeje zat – höwes,

erjellik we zzygiderlilik gerek.

Täze bir dili öwrenmegi magat ýüregiňe düweňsoň, haýal-ýagallyga ýol bermän, soňa süýşürmän, dessine girmek gerek. Başaryp biljek işiňi soňa süýşürseň, şol iş eýesinden öýkelärmiş, onsoň onuň göwnüni ýazmak üçin ep-esli wagt gerek bolar diýýärler.

Täze bir zady okap-öwrenmek üçin näçe ýaşandygyňyzyň ummasyz uly täsiri ýok. Elbetde, bu zatlara ir ýaşlarda girmişse has gowy. Ýöne, ýaşıň otuzdan, kyrkdan, elliden aganda hem öwrenmek hiç wagt giç däl. Taryhy eserleriň birinde täsin maglumatyň üstünden bardym. Ol ýerde döwrüniň meşhur kazysy bolmagy başaran bir ussat hakda gürrüň gidýärdi. Şeýle setirler bardy: «Ol altmyş alty ýaşynda hukuk-fykh ylymlaryny öwrenip başlady. On ýyllap bu ugra degişli kitaplary ürç edip okady, halypalardan sapak aldy. Ýetmiş alty ýaşynda fykh ylmyny doly geçip gutardy. Şondan soň tä segsen baş ýaşynda dünýäden ötinçä şol ýerleriň kazysy wezipesinde işledi». Fykh-hukuk ýaly ugurlary ýedinji onlugyň içinde öwrenip başlan bolsa, onda her bir adam höwes edýän zadyny islendik ýaşynda öwrenip biler. «Kyrkyňdan soň dutar öwrenip...» diýilýän söz, megerem, möwritini ötüren jümledir ýa-da ony diňe aýny – gerek ýerlerinde seýrek ulanmalydyrys.

Daşary ýurt dillerini öwrenmegiň çeşmesi köp. Häzirki döwürde dünýä dillerini öwrenmek üçin örän giň mümkinçilik bar. Dürli mugallymlaryň sapak beriş aýratynlyklary esasynda taýýarlanan kitaplary, audiokitaplary, wideosapaklar, internet arkaly göni baglanyşykda alnyp barylýan sapaklar, daşary ýurt dillerindäki radio we teleýaýlymlar, mahlasly, dil öwrenmek üçin çäksiz mümkinçilikler bar. Şol zatlary göz önünde tutsaň, islendik adam hiç bir dil merkezine gatnaman, kimdir birinden sapak alman, öýde oturan ýerinden özbaşdagam dil öwrenip biler. Bu müşgil mesele däl. Ýöne barybir haýsydyr bir halypadan, mugallymdan öwrenmek has netijeli we täsirli bolar. Bir özüňiziň bir ýylda geçjek menziliňizi, ýanyňyzda halypaňyz ýa-da şol işiň ussady barka, bir aýda geçip bilersiňiz.

Dil öwrenýän wagtyňyz ilki bilen öz daş-töweregiňiz hakda şol dilde gürrüň bermäge ymtylsaňyz, täze dili çalt

özleşdirersiňiz. Sebäbi, tanyş pursatlar, tanyş keşpler ýa-da tomaşa eden filmlerimizdäki has täsirli parçalar aňymyzda, ýadymyzda has gowy galýar. Häzirki döwürde birek-birek bilen düşünişmek, gürleşmek, pikiriňi mälim etmek üçin ýörgünli ulanylýan sözler 300-den geçenok. Şol sözleriň hem altmyşdan gowragy işlikler, galanlary atlar, sypatlar, kömekçi sözler we ş.m. bolup durýar. Bu ýagdaý ähli dillere hem degişli. Şeýle hem dil öwrenilende ýazyp öwrenmek, daşyňdan sesli okap öwrenmek, ses ýazgylaryny diňläp öwrenmek, filmlere tomaşa edip öwrenmek, biri bilen gürleşip, söhbetdeş bolup öwrenmek – bularyň ählisini hem peýdalanmak gerek.

Rahmet GYLYJOW. Türkmen dili